

Info

bulletin Winshem

HISTORISCHE VERENIGING WINSUM-OBERGUM

J.W. Overeem

Winkelcentrum Obergum 2 Winsum Telefoon 0595 - 526510

**Nieuwbouw
Verbouw
Restauratie
Renovatie
Onderhoud**

TEENINGA
TIMMER- EN AANNEMERSBEDRIJF

Provinciaalweg 7, 9771 TA Sauwerd
Tel.: 050 - 3061257 - Fax 050 - 3061633
Mobiel 06-51293828
E-mail info@teeningabouw.nl

Fa. K.G. de Noord sinds 1890 uw vertrouwd adres voor
Huishoud, Electro en Speelgoed

Hoofdstraat Obergum 3 9951 AG Winsum Tel.: 0595 441459

Stoffel Winters
SCHOENEN

Hoofdstraat O. 7 Winsum
Tel.: 0595 - 441877

Oktober 2009 veertiende jaargang nummer 2
Dit informatiebulletin is een periodieke uitgave van de
Historische Vereniging Winsum-Obergum.

In dit bulletin worden artikelen en berichten opgenomen met betrekking tot het werkterrein en de activiteiten van de vereniging, de ingestelde werkgroepen, individuele leden of derden. Een ieder, al dan niet lid van de vereniging, kan ideeën, suggesties en materiaal aanleveren op onderstaand redactieadres. De redactie zal beoordelen of het aangeboden materiaal voor plaatsing in aanmerking komt.

Dit bulletin zal drie keer per jaar verschijnen en wordt gratis aan de leden van de vereniging verstrekt.
Voor niet-leden is het bulletin, tegen betaling van € 7,- per exemplaar, verkrijgbaar bij:
P. Noord, Kloosterstraat 8, 9951 CE Winsum.

Redactie:

*B. van der Dussen
J. A. Groothof
J. Huitsing
T. van der Schoor
J. Stevens
C. A. Tersteeg
A. Pieterman*

Redactieadres:

*Hamrik 7, 9951 JH Winsum
www.winshem.nl
e-mail: info@winshem.nl*

Voorzitter

*Drs. J. Tersteeg
Westerstraat 31, 9951 EM Winsum
telefoon: 0595-442456*

Secretaris

*Jhr. Ir. C. de Ranitz
Bellingeweer 10, 9951 AM Winsum
telefoon: 0595-441921*

Penningmeester

*I. van der Molen-Huisman
Hendrik Werkmankade 6, 9951 MD Winsum
telefoon: 0595-443050*

Algemeen Adjunct

*J. Venhuizen
Schepperijlaan 56, 9951 BL Winsum
telefoon: 0595-441574*

Leden

*B. Raangs
Havenstraat 4, 9951 AE Winsum
C.A. Tersteeg
Freesialaan 30, 9951 GM Winsum
J. Veltman
Schoolstraat 12, 9951 EL Winsum
E. Visser
Singelweg 63, 9714 AS Groningen
B.J. Haak
Freesialaan 29, 9951 GL Winsum*

*Kosten lidmaatschap: € 17,50 per jaar; bij verzending
€ 21,50 per jaar. Bij beëindiging van het lidmaatschap
dient u dit vóór de verschijning van het Infobulletin num-
mer 1 van het volgende jaar kenbaar te maken bij de secre-
taris van de vereniging.*

*Bankrelatie: ABN-AMRO Winsum;
rekeningnr. 61 23 36 174*

ISSN 1386-1530

*Vormgeving: Jaap Stevens
Prepress en druk: Drukkerij Van Denderen*

Woord vooraf

Eindelijk dan, na een mooie zomer, nummer twee. Terwijl de herfst langzaam maar zeker zijn kleurrijke intree deed over de Winsumer dorpen en landen, werd er onder-tussen alweer hard gewerkt op allerlei terreinen van Winshem's verleden.

Zo kwam er voor Open Monumentendag 2009 (12 september) een mooi boekwerkje tot stand, getiteld Winsumer dorpen op de kaart en een route langs negentiende-eeuws joods erfgoed. Elders in dit infobulletin kunt u er meer over lezen en, oh ja, het boekje is nog steeds te koop voor een luttel bedrag.

Inmiddels is ook de restauratie van de synagoge aan de Schoolstraat, vernemen wij uit betrouwbare bron, zeer dicht nabijgekomen en is de ondersteunende werkgroep Tikoën van start gegaan met haar al even 'kleurrijke' culturele activiteiten rondom het Joods verleden van Winsum, waarvan u in dit blad het programma aantreft.

Ja, zelfs de al geruime tijd sluimerende gemeentelijke Erfgoedcommissie is onlangs wakkergeschud en heeft al enkele malen watertandend vergaderd over de Erfgoednota. In de eerste bijdrage van dit nummer neemt Jacques Tersteeg de draad weer op met zijn verhaal over de Winsumer kluffen. Verder ontving de redactie naar aanleiding van publicaties in ons vorige Infobulletin over het 'Gemaintelukoal' en 'Het stenen bankje bij de Nicolaaskerk van Obergum' enkele erg leuke reacties, die we u niet willen ont-houden.

Nieuw en verrassend zijn het aanbod en een oproep aan u van Philip Bothof, helemaal uit Nijmegen, om een poging te wagen onze oudste gemotoriseerde dorpsgenoten te traceren en in beeld te brengen. Goed voor een knus avondje neuzen in uw oude foto-albums.

Hans Huitsing verdiept zich nog eens in de vlascultuur, die hier aan het begin van de twintigste eeuw belangrijk is geweest, terwijl Piet Noord u aan de hand van een aantal oude foto's voor de zoveelste maal laat vertoeven in de 'goeie ouwe tijd'.

Tenslotte wordt u door het fraaie Museum Wierdenland in Ezinge uitgenodigd een schattig schatkistje in elkaar te prutsen van spulletjes en herinneringen, die u wellicht heeft aan uw eigen leven op een wierde.

Veel lees-, kijk- en wellicht knutselplezier.

De Redactie.

Inhoud

<i>De gemeentelijke keur op de kluffen uit 1833</i>	2
<i>Gemaintelukoal</i>	8
<i>De vroegste gemotoriseerde Winsumers</i>	8
<i>WWweetjes</i>	9
<i>Vlasfabriek</i>	10
<i>Het stenen bankje bij de kerk in Obergum</i>	11
<i>Doudestieds</i>	12
<i>Winsumer dorpen op de kaart en Joods erfgoed</i>	14
<i>Lezingencyclus rond Winsumer synagoge</i>	15

De gemeentelijke keur op de kluften uit 1833

Deel 2.

In ons vorige Infobulletin heb ik de eerste twaalf artikelen uitgegeven van de zogenaamde gemeentelijke keur of het gemeentelijk reglement op de kluften zoals die tijdens de raadsvergadering van vrijdag 8 november 1833 werden vastgesteld met het oog op het reilen en zeilen van de, in totaal waarschijnlijk twaalf nabuurgilden die de voormalige gemeente Winsum tijdens de achttiende en negentiende eeuw kende.¹

Deze tweede bijdrage over de kluften bevat de uitgave van de resterende twintig artikelen van het, in totaal tweeëndertig artikelen tellende gemeentelijke reglement en een korte beschrijvende vergelijking van kluftstaken, zoals beschreven in het oudst bekende nabuurreglement uit 1754 en dat van 1833.

Om niet in herhaling te vallen wordt hier voor de nadere historische bijzonderheden over de Winsumse kluften verwezen naar de inleiding en aldaar vermelde literatuur van mijn eerste artikel.²

In een komende, derde bijdrage zal ik nog wat uitvoeriger ingaan op diverse aantekeningen, zoals de Olderman van de Winsumse Brugster Kluft deze in het, bijna honderd jaar eerder dan de gemeentelijke keur aangelegde Staat Boek vanaf 1754 inschreef.

Solidariteit in nood en dood

Bevatte de oudste en enig bewaarde 'Clufts Rolle' van 1754 (die een opvolger was van twee oudere reglementen uit 1735 en 1746) van de, waarschijnlijk wel oudste kluft van Winsum, de zogenaamde 'Brugster Kluft' (Hoofdstraat-Winsum), nog maar zestien korte artikelen, de gemeentelijke keur van 1833 telt er maar liefst tweeëndertig, dus precies tweemaal zoveel, die ook aanzienlijk uitgebreider en genuanceerder geformuleerd zijn.

Het is de moeite waard door middel van vergelijking van beide documenten, tussen de opstelling waarvan zo'n tachtig jaren verstreken waren, eens na te gaan in hoeverre er in de tussentijd veranderingen, of, zo men wil, 'modernisering' plaatsvonden, maar ook om te kijken hoe het document uit 1833 ons nader kan inlichten over de vroegere, achttiende-eeuwse gang van zaken in Winsumse kluften.

De beide documenten bewaren, zij het in een notendop, de herinneringen van vele eeuwen aan de heel directe omgang van gewone mensen, naaste bureu, met elkaars dagelijkse ziekten, zwangerschappen, doden en begrafenissen.

Na de opstelling van het gemeentelijke reglement in 1833 zou het nog ongeveer een eeuw duren, voordat de plaatselijke kluften verdwenen en opgevolgd werden door modernere, maar ook meer anonieme vormen van 'hulpverlening': begrafenisverenigingen, gezondheidszorg, kraamklinieken etc.

Wat mij in de gemeentelijke keur op de kluften frappeert is het welhaast vanzelfsprekende, maar vrijwel onvoorwaardelijke principe van solidariteit. In geval van nood en dood dient men er simpelweg voor elkaar, de naaste bureu en straatgenoten, te zijn. Liet men verstek gaan, dan betaalde men een kleine breuk of boete, die men dan in gezelschap van dezelfde buurtgenoten eens per jaar tijdens een ongetwijfeld vaak veel te gezellige avond in een van de Winsumse herbergen gezamenlijk 'verteerde'. Zo leverde het leed van de ene buur, en de nalatigheid van de andere of jezelf uiteindelijk toch nog een gezellige, en hopelijk voor de direct betrokkene(n) troostrijke avond op.

De kluften ademen nog de sfeer van de middeleeuwse corporatistische samenleving, waarin mensen zich in allerlei solidaire 'corpora' (= letterlijk: lichamen: vertaald: hechte, op persoonlijke betrokkenheid gefundeerde relaties) met elkaar verbonden omwille van hun eigen en elkaars veiligheid.

Waar de reglementering van 1754 vanwege zijn globale karakter nog grotendeels op die middeleeuwse corporatistische grondslag stoelt, daar probeert de gemeentelijke keur van 1833 uiteraard een wat moderner, door de Franse bezetters van kort daarvoor gedicteerde, wettelijke wending te geven aan het bestaan en functioneren van de kluften. De revolutionaire Franse leuzen van 'gelijkheid' en 'broederschap' klinken er in door.

Wat me naast het principe van de solidariteit ook verwondert is dat binnen de kluften alsdan nergens gesproken wordt over religieuze verschillen (vgl. katholieken, joden, doopsgezinden), die er ongetwijfeld toch wel moeten zijn geweest. De Franse idee van de scheiding der machten, kerk-staat-recht, en de typisch

Nederlandse 'oecumene van alle dag' functioneerden dus kenmerkend ook hier in Winsum en Obergum.

Klufstaken

Werd er in de Clufswetten van de Brugster Cluft uit 1754 nog hoofdzakelijk in algemene termen gesproken over hetgeen de buurtgenoten ten opzichte van elkaar aan verplichtingen hadden (vgl. artikel 1: 'in Noot en door malkander getrouw en de Behulpzame hand te Bieden'), uit de volgende artikelen wordt wel duidelijk dat de onderlinge hulpverlening zich toch vooral toespitste op het assisteren van de nabestaanden in geval van sterfte (vgl. artikel 2: het 'ofleggen', 'verluiden', 'graft graven', 'begraaven' en de 'kist haalen'. Zie ook artikel 3 t/m 5). Voorts diende men eenmaal per jaar, in de Brugsterkluft op de maandag voorafgaande aan vastenavond, bijeen te komen in het huis van de 'wettig Bedienaar' om te overleggen over de diverse klufstkwesties en daarna het 'Breuk Bier', zijnde 'een viendeel kluin' te drinken (vgl. artikel 10 en 16).

Het gemeentelijk reglement van 1833 lijkt aan de oude taken een reeks andere bezigheden toe te voegen. Vooreerst handelen maar liefst zeven artikelen (t.w. 11 t/m 17) over assistentie in geval van een sterfgeval. Hoewel het afleggen en het graven van het graf zijn verdwenen, somt artikel 11 de belangrijkste onderdelen op: het ontkleden van de dode, het afhalen van de kist bij de schrijnwerker, het maken van het 'heenkleed' (= lijkkleed), het kisten en het aanzeggen. Het maken van het heenkleed en het ontkleden en kisten van een vrouwelijke dode dient door vrouwen te gebeuren.

Voort wordt ook het waken hier geregeld, met dien verstande dat tijdens deze, vooral nachtelijke bezigheid 'het onmatig gebruik van sterken drank en het langer verblijf in het sterfhuis dan nodig is' beboet wordt met 60 cent.

Artikel 12 draagt de naaste buurman op daags voor de begrafenis de leden van de kluft 'aan te zeggen'. De burens moeten zich de volgende dag om 12 uur bij het sterfhuis melden (in de buitenklufsten om 11 uur). Artikel 13 regelt het aantal mannen en

hun leeftijd (niet beneden de achttien jaar) dat door de Ouderman moet worden opgeroepen in geval van een 'oude dood', namelijk ten hoogste twaalf of achttien. In het geval van een 'jonge doode' behoeft slechts de helft te verschijnen.

Nieuw ten opzichte van 1754 zijn ook de artikelen 14 t/m 17. Artikel 14 regelt het vervoer met, en het ter beschikking stellen van een paard en wagen, indien een dode te ver van het kerkhof woont om daarheen gedragen te worden. Wat onsamenhangend regelt dezelfde bepaling dat de leden van een klucht, waar een ligplaats voor schepen is, verplicht zijn hun diensten aan de schippersfamilies aan te bieden.

De artikelen 15 t/m 17 regelen de rouwstoet en de gang van zaken bij een dood geboren kind.

Met de oprichting van de gemeente Winsum in 1811 werd ook de 'Burgerlijken Stand' ingesteld. In geval van geboorte of overlijden worden de twee naaste mannelijke naburen boven de 21 jaar verplicht hiervan aangifte te doen (artikel 18).

Evenals aan schippers klufdiensten moeten worden aangeboden, geldt dit ook voor vreemdelingen (kostganger, vriend, logeergast), die in het huis van een klucht lid verblijven en hulp behoeven. Zij dienen hiervoor, indien niet onvermogen, dan wel 6 gulden te betalen (artikel 19).

Naast de veel uitgebreider bepalingen betreffende een sterfgeval geeft het gemeentelijke reglement nog een aantal zaken aan, die in 1754 niet expliciet werden genoemd. Zo is er een uitgebreid artikel 8, dat handelt over de assistentie in geval van ziekte. Uitvoerig wordt hier ook ingegaan op de diverse maatregelen die genomen moeten worden, indien er sprake is van een besmettelijke ziekte. Blijkens het artikel zal het niet zelden zijn voorgekomen dat de klufleden er in zo'n situatie weinig voor voelden door hun directe contact met de zieke zichzelf bloot te stellen aan de ongetwijfeld gevreesde kwaal. In dat geval mag de Ouderman iemand inhuren. Is hij echter niet in staat iemand te vinden, dan blijven de leden verplicht hun diensten aan te bieden. Overlijdt iemand aan een besmettelijke ziekte, dan

De vier zogenaamde 'binnenklufsten' (= binnen het dorp gelegen) van Winsum volgens het 'Lidmaat Boek van Winsum' uit 1764, hier aangegeven op het minuutplan van Winsum uit 1828. Gron. Arch. Archief Hervormde Gemeente Winsum en Bellingeweer 1820-1966, inv.nr. 31. (J.Ter-steeg).

De drie binnenkluften van Obergum volgens het 'Consistoriaal Boek' van 1758, hier aangegeven op het minuutplan van Obergum uit 1828. Gron. Arch. Archieven van de Hervormde Gemeente Obergum, Maarhuizen en Ranum 1820-1966, inv.nr. 192. (J.Tersteeg).

behoeft het lijk door de naburen of ingehuurde bediende niet ontkleed te worden.

Artikel 10 tenslotte noemt nog een derde, ten opzichte van het reglement van 1754 nieuwe taak. Het bijstaan van zwangere vrouwen door uitsluitend buurvrouwen, die zelf een kind hebben.

Interessant is wel dat de gemeentelijke keur er blijk van geeft dat er op het gebied van begrafenissen en gezondheidszorg inmiddels een zekere 'professionalisering' heeft plaatsgevonden. Naast een geneesheer, worden ook een doodgraver en een vroedmeester of -vrouw vermeld.

Tweede deel van de tekst van de gemeentelijke keur op de kluften uit 1833

In totaal bevat de gemeentelijke verordening op de kluften uit 1833, zoals reeds aangegeven, tweeëndertig artikelen. Hieronder heb ik de resterende twintig artikelen, 13 t/m 32, afgedrukt. Ik laat hier de integrale tekst van de laatste twintig artikelen van het gemeentelijk reglement uit 1833 volgen zonder verder commentaar. De spelling en interpunctie van het raadsbesluit heb ik zoveel mogelijk in stand gehouden. Bij enkele oude woorden is tussen haakjes de hedendaagse betekenis ingevoegd. In de eindnoten zijn nog enkele bijzonderheden verantwoord.

Art. 13

Bij het begraven van eenen Oude doode zal uit ieder huisgezin in de klucht waarin een man is, een man moeten worden opgezonden [= afgevaardigd], en voor eenen Jongen doode slechts de halfsheid [= helft] der Kluchtleden, met niet minder of meerder dan ten hoogsten twaalf of achteen Personen uit de naaste [= direct naast het sterfhuus gelegen] nummers [huisnummers], zoo veel mogelijk van beider zijden evenveel, om het lijk ter aarde te bestellen en naar het Graf te volgen, welke mannen de daar bij (geven?) [= gaan?] derde [= graf?] diensten zullen moeten doen, op aanwijzing van den Ouderman zoo als zulks door dezen zal werden geregeld en verdeelt, en niet beneden de achteen Jaren moeten zijn. –

De Ouderman zal op het aangezegde uur de namen der leden welke verplicht zijn te komen op lezen, en van de afwezigen aantekening houden, ten welken einde de ouderman of Jongerman bij de boete van vijftig Cents bij iedere begrafenis zal tegenwoordig zijn. Diegene der leden welke dienst moeten doen zullen in geval van achterblijven in de boete van tien Cents voor de binnen Kluften en twintig Cents voor de buiten Kluften betalen. Diegene welke na den aangezegden tijd en voor het op dragen van het lijk komen, betalen de halfsheid [= helft] der breuk [= boete] waarin zij anders vervallen zullen zijn.

Art. 14

Alle lijken welke uithoofde van den groten afstand van het Kerkhof niet gedragen kunnen worden, zullen met den wagen derwaards worden vervoerd, welk vervoer door den naasten nabuur, houder van paarden zijnde, en zoo niet, door den volgenden zal moeten geschieden. Deze zal mede verplicht zijn de kist wegens derzelve zwaarte of den verren afstand niet gedragen kunnende worden, aftehalen. Zullende voor naaste nabuur worden gehouden in den dorpen Winsum en Obergum, alwaar de huizen geregeld aan de straten staan, waaronder het ooster einde van Obergum mede wordt gerekend, diegene welke bij het uitgaan van de deur aan de straat het naast aan de rechterhand van dezelfde zijde woont, voor tweeden de naaste aan de linker hand aan dezelfde zijde, en bij het einde der klucht het naasttegenovergestelde huis het eerste of tweede naar mate het einde reghs of lings is; terwijl voor de overige huizen in en aan gemelde dorpen, doch niet geregeld aan de straten staande, als mede de meer verwijderde en verspreide woningen de eerst

aangelegene [= dichtstbijzijnde] woning zal gerekend worden de naasten buurman te zijn. Klufften welke aan een legplaats van Schippers belend zijn [= grenzen], zijn verplicht des nodig zijnde Kluffdiensten aan zodanige Schippers Huishoudingen te bewijzen. –

Van alle opgemelde diensten zullen vrij zijn de zodanigen welke tot den vierden graad aan de overledene door bloedverwantschap of aanhuwelijking vermaagschapd zijn.

Art. 15

Het gevolg achter een lijk zal als gewoonlijk uit de mans en vrouws personen bestaan, en in alle stilte en behoorlijke orde moeten voortgaan tot aan de begraafplaats, en in dezelfde orde weder terug keeren.

Art. 16

Tot de dienst van het lijk eener dood geboren kind zullen niet meer leden worden geroepen als volstrekst noodig zijn, het welk mede ten opzichte der vrouwelijke diensten bij het kisten van het kind zal plaats hebben, vooral hetwelk de Ouderlieden verantwoordelijk blijven bij de boete van dertig Cents.

Art. 17

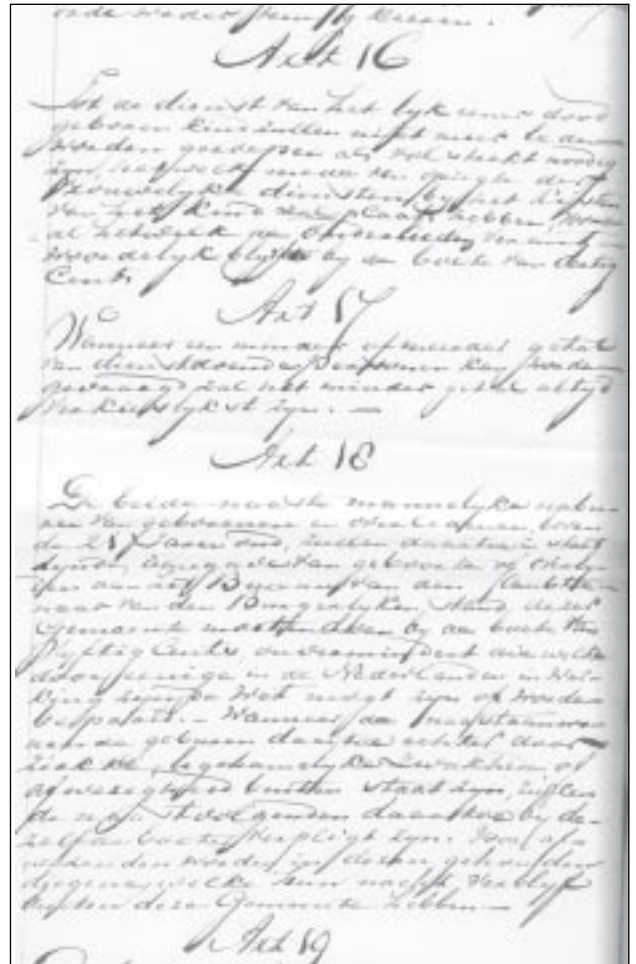
Wanneer een minder of meerder getal [= kleiner of groter aantal] van dienstdoende personen kan worden gevraagd, zal het minder getal altijd verkieslijkst zijn [= de voorkeur genieten]. –

Art. 18

De beide naaste mannelijke naburen van geboren of overledenen boven de 21 jaren oud zullen, daartoe in staat zijnde, aangave [= aangifte] van geboorte of overlijden aan het Bureau van den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand dezer Gemeente moeten doen bij de boete van vijftig Cents, onvermindert die welke door eenige in de Nederlanden in werking zijnde wet mogt zijn of worden bepaald. - Wanneer de naastaanwonende geburen daartoe echter door ziekte, lichamelijke zwakheden of afwezigheid buiten staat zijn [= niet in staat zijn], zullen de naastvolgenden daartoe bij dezelfde boete verplicht zijn. Voor afwezenden worden in dezen gehouden diegene welke hun nacht verblijf buiten dezen Gemeente hebben. –

Art. 19

De leden der Klufft zijn gehouden de voorschreven diensten in allen gevallen

De artikelen 16 t/m 18 van de Gemeentelijke keur op de klufften, zoals afgeschreven in het register van notulen van vergaderingen van de gemeenteraad. Archief Gemeente Winsum, Archief Gemeentebestuur, inv. nr. 2, 8 november 1833. Vgl. Jelle Hagen, Inventaris van de archieven van de gemeente Winsum (1708)1808 – 1931(1949) (Winsum 1994), 17.

aan elkander en aan hunne huisgezinnen te bewijzen; edoch een vreemde buiten de klufft behorende, als mede een kostganger, vriend of logeer gast, ziek wordende en ondersteuning benodigd zijnde of komende te overlijden in het huis van een lid der klufft tot welks huishouding of gezin als kind, ouder of dienstbode dezelve niet behoort, zullen, des gevraagd wordende, ook daaromtrent dezelfde diensten door de klufft, onder behoorlijke schadeloosstelling daartoe vermogend zijnde, moeten worden verrigt, en in geval van overlijden mede dezelfde diensten als aan een kluffts lid moeten worden gedaan tegen betaling van zes guldens; zullen de echter min of onvermogenen in deze betaling door de klufft leden mogen worden vermindert, of daarvan geheel worden vrijgesteld ter beoordeeling van het Klufft Bestuur.

Art. 20

Het zal aan ieder van wien vorenstaanden diensten gevordert worden vrij staan een

ander geschikt persoon, mits van den vereischte Kunne en den gevorderden ouderdom in deszelfs plaats te stellen en de nodige diensten te laten doen. –

Art. 21

Diegene welke in alle te dezen voorkomende gevallen de hulp zijner medeleden der Kluft niet verlangt, zal daartoe ook niet gehouden zijn. Dit zal echter voor hem geene redenen opleveren om de door anderen van hem gevorderde diensten te weigeren.

Art. 22

Wanneer iemand van de eene kluft in de andere komende, aldaar een huis, een kamer, met of zonder gront in de kluft komt te huren, of bij een ander inhuurt, zal daarvan aan de kluft worden betaald, als volgt:
 Van eene huring of inhuuring beneden de f 20,- huur doende f -,05
 van 20,- huur tot f 30,- ,, -,10
 van 30,- — tot 40,- ,, -,15
 van 40,- — tot 60,- ,, -,25
 van 60,- — tot 100,- ,, -,50
 van 100,- — tot daarboven ,, 1,-.

Art. 23

Een vreemde, als in Art 22 is gemeld, in de kluft een huis door koop, erfregt of nieuwe timmering verkrijgende, zal daarvan betalen
 Van een Koop of Bouw beneden de f 300,- f -,10
 van 300,- tot f 500..... ,, -,15
 van 500,- tot 1000..... ,, -,30
 van 1000,- tot 5000..... ,, 1,-
 van 5000,- en daarboven..... ,, 1,50.

Art. 24

Iemand uit eene kluft vertrokken geweest zijnde en daar weder met den vaste woning in komende, zal van alles in Art 22 en 23 gemeld de helft betalen.

Art. 25

De ouderman zal op een geschikte dag voor nieuw jaar, mits niet op zondag noch op den eersten Kersdag, de kluft leden getrouwde mannen met hunne vrouwen op eene voor de vergadering geschikte plaats des avonds te zeven uur doen bijeenkomen; - aldaar zal men de handelingen en aantekeningen van den ouderman beoordelen en nazien, daarover raadplegen, de belangen der kluft overwegen, en over de gedane voorstellen oordeelen, en bij meerderheid van stemmen besluiten, de boeten en breuken, steeds

door den Jongerman van de pligtschuldigen afgehaald, zullen behoorlijk en in eene goede orde worden verteerd bij eene boete van zestig Cents voor den overtreder, en van drie guldens voor den ouderman boven en behalve zijne speciale verantwoordelijkheid. –

Art. 26

Daar alle voortekomene diensten in dit Reglement niet kunnen worden voorgeschreven, noch ook twijfelachtige zaken dadelijk door de leden der kluft worden beslist, zoo zal de Ouderman de magt hebben, zulks voorkomende, deswege de nodige orders te stellen en bevelen te geven, waaraan de kluften zullen moeten voldoen bij de boete van twintig Cents, en indien iemand des niettegenstaande onwillig mogt blijven zal de Ouderman het regt hebben om boven de gestelde boete nog op kosten van den wanwilligen een ander in deszelfs plaats te maken en te stellen; - behoudens de verantwoordelijkheid van den Ouderman als hij zijne magt is te buiten gegaan. –

Art. 27

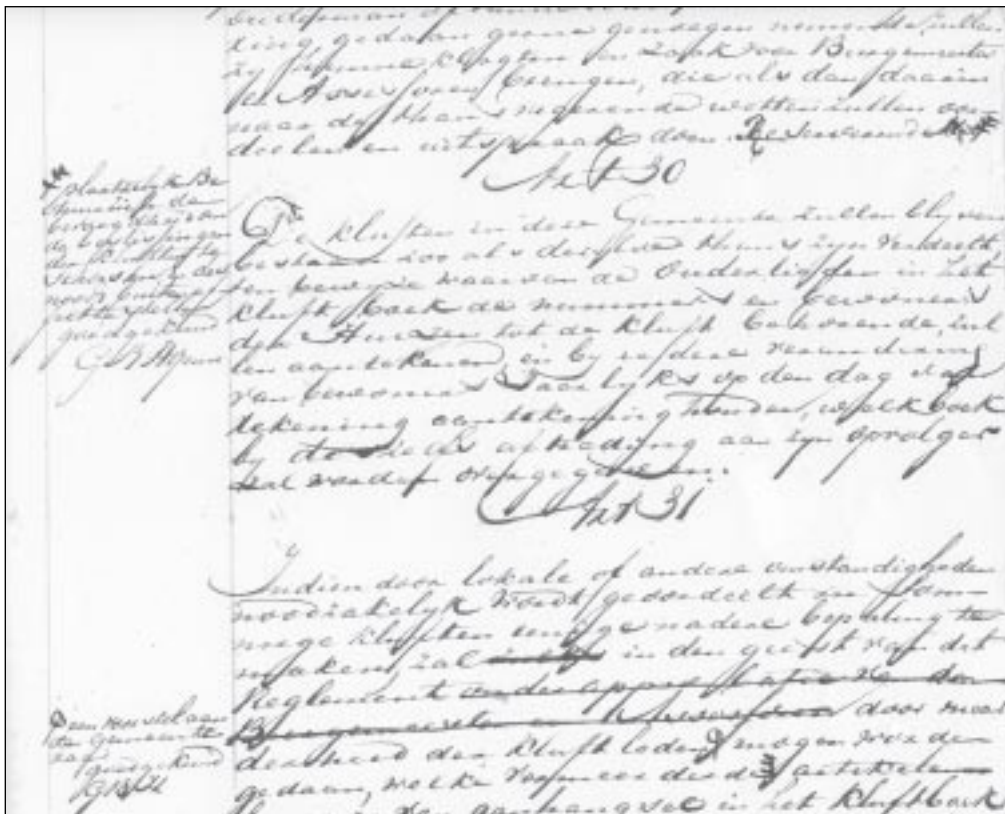
Nalatigheid in het waarnemen der gevorderde diensten zal met geene andere boete worden gestraft als in ieder Artikel is vermeld.

Art. 28

Bij onverhoopte weigering om de boeten en breuken volgens dit Reglement te betalen, zullen de pligtschuldigen daartoe worden genoodzaakt volgens de thans bestaande wetten.

Art. 29

Alle verschillen [= verschillen van mening], welke onverhoopt uit eene of meerdere artikelen van dit Reglement mogten oprijzen, zullen op de gewone vergadering bij meerderheid van stemmen worden beslist, uitgezondert in dringende gevallen welke geen uitstel kunnen lijden, waarin door den Ouderman, als in Art 26 is vermeld, provisioneel kan worden voorzien. Partijen echter in de uitspraak van den ouderman of van de leden in hunne vergadering gedaan geene genoegnemende, zullen zij hunne klagten en zaak voor Burgemeester en Assessoren [= wethouders] brengen, die als dan daarin naar de thans regerende wetten zullen oordeelen en uitspraak doen. Reserverend (in marge) 'plaatselijk Bestuur zich de bevoegdheid om de beslissingen der kluften te schorsen en des noods buiten effect te stellen'.³

De laatste artikelen van de Gemeentelijke keur op de kluften, zoals afgeschreven in het register van notulen van vergaderingen van de gemeenteraad. Archiefen Gemeente Winsum, Archief Gemeentebestuur, inv. nr. 2, 8 november 1833. Vgl. Jelle Hagen, Inventaris van de archieven van de gemeente Winsum (1708)1808 – 1931(1949) (Winsum 1994), 17.

Art. 30

De kluften in deze Gemeente zullen blijven bestaan zoo als dezelve thans zijn verdeelt, ten bewijze waarvan de Ouderlieden in het Kluft boek de nummers en bewoners der Huizen tot de kluft behorende, zullen aantekenen, en bij iedere verandering van bewoners jaarlijks op den dag van rekening aantekening houden, welk boek bij de zelfs aftreding aan zijn opvolger zal worden overgegeven.

Art. 31

Indien door lokale of andere omstandigheden noodzakelijk wordt geoordeelt in sommige kluften eenige nadere bepaling te maken, zal in den geest van dit Reglement door meerderheid der kluft leden (in marge) ‘een voorstel aan den Gemeenteraad’⁴ mogen worden gedaan, welke vermeerderde, (in marge) ‘gewijzigde of veranderde, conform het Reglement ten Platten Lande Bestuur vastgestelde artikelen’⁵ bij wijze van aanhangsel in het Kluftboek zullen worden ingeschreven, en verbindende [= bindende] kracht hebben. De serverende [= dienstdoende] Gemeente Raad [houdt]⁶ mede aan zich om, des nodig zijnde, hierin de vereischte verandering te maken.

Art. 32

De thans in deze Gemeente bestaande kluft wetten of Reglementen worden bij deze ingetrokken, en buiten werking gesteld.

[Art. 33 doorgestreept].

Jacques Tersteeg

¹ Jacques Tersteeg, ‘De gemeentelijke keur op de kluften uit 1833 Deel 1’, in: *Infobulletin Winshem* 14 (2009) 1, 3-7.
² Jacques Tersteeg, ‘De “Brugster Kluft”: Nabuurhulp in Winsum vanaf circa 1700 tot het begin van de twintigste eeuw’, in: *Winsum 1057-2007* (Winsum 2007) 215-231. Zie ook: Jacques Tersteeg, ‘De “Brugster Kluft”, nabuurhulp in Winsum van ca. 1718 tot het begin van de 20e eeuw’, in: *Infobulletin Winshem* 9 (2004) 3, 6-13 en Jacques Tersteeg, ‘De “Brugster Kluft”: Nabuurhulp in Winsum vanaf circa 1700 tot het begin van de twintigste eeuw’, in: *Winsum 1057-2007* (Winsum 2007) 215-231.
³ Onder de marginale invoeging staat nog vermeld: ‘goedgekeurd G.B. Hopma’.
⁴ Onder de marginale invoeging staat nog vermeld: ‘goedgekeurd G.B.H.’.
⁵ De marginale invoeging wordt gevolgd door: ‘erkend G.B.H.’.
⁶ Tussen ‘Gemeente Raad’ en ‘mede an sich.’ is waarschijnlijk een woord weggelaten ten gevolge van doorstrepingen. Mogelijk luidde dit woord ‘houdt’. De betekenis van de zinsnede wordt dan: De gemeenteraad houdt zich het recht voor om...

Gemaintelukoal

Naar aanleiding van het artikel van Jacques Tersteeg over de gemeentelijke keur op de klufden uit 1833 in ons vorige Infobulletin Winshem,¹ ontving de redactie een leuke herinnering van oud-Winsumer Reinder Raangs, die op 1 april 1930 geboren werd in het kleine witte huis aan de Kerkstraat, achter het Chinees Indisch Restaurant (Havenstraat). Hij groeide op in de Schoolstraat nr. 8 en was vanaf zijn zesde tot zijn negentiende, toen hij uit Winsum vertrok naar de Koninklijke Marine, lid van de muziekvereniging Triton, waar hij althoorn en bugel speelde.

Tersteeg schreef in zijn bijdrage: ‘Op vrijdag 8 november 1833 stelde de raad in het “Gemainte lukoal”, - een gehuurde kamer in herberg “Thoe Gennep” (nu De Bron) of “De Carper” (nu De Gouden Karper), want een eigen gemeentehuis zou pas in 1907 worden gebouwd (nu VVV-kantoor en Kinderboekenmuseum) -, de zogenaamde ‘Plaatselijke Keur of Verordeningen op de Klufden’ vast’.

Reinder Raangs, nu 79 jaar oud, herinnert zich uit zijn Triton-jaren het volgende:

‘Muziekvereniging Triton had in het verleden zijn repetities veelal in de grote zaal (met kegelbaan) van hotel/café Til. Het gebeurde wel eens dat de grote zaal niet beschikbaar was voor repetitie van Triton.

De heer Til deelde dan aan de eerstkomende mede: ‘Vanavond repetitie in “tOl Gemaintehoes” en dan gingen we twee á drie

Logement Alders omstreeks 1903. De ingang van het ‘gemaintelukoal’, nu café De Bron, is rechts op de foto nog net te zien. Naast de deur hangt het publicatiebord. (GaG, no. 20046). Het nieuwe gemeentehuis zou enkele jaren later, in 1907, naast het logement gebouwd worden.

treden vanuit het oude cafélokaal naar de vervangende repetitieruimte, thans café De Bron.

Het is wellicht niet belangrijk maar ik wilde het u toch even laten weten wat ik mij nog kan herinneren.

Met vriendelijke groeten, Reinder Raangs uit Anna Paulowna.’

De redactie.

¹ Jacques Tersteeg, ‘De gemeentelijke keur op de klufden uit 1833. Deel 1’, in: *Infobulletin Winshem* 14 (mei 2006) nr. 1, 3.

De vroegste gemotoriseerde Winsumers en Obergumers

Een aanbod

Onlangs ontving de redactie van de heer Philip Bothof uit Nijmegen, - die overigens een zoon is van mevrouw Friedl Nolle, dochter van voormalig dominee F.A. Nolle van Obergum, over wie wij in ons vorige *Infobulletin* berichtten -,¹ het vriendelijke aanbod dat hij het, als fanatieke liefhebber van ‘oldtimers’, leuk zou vinden een of enkele bijdragen voor ons tijdschrift te schrijven over de vroegste gemotoriseerde Winsumers en Obergumers.

In ons e-mailcontact schreef Philip: ‘Om een artikel te kunnen schrijven over onze gemotoriseerde Winsumers en Obergumers van voor 1940 zoek ik verhalen en materiaal, die daarmee te maken hebben. Dat kan een foto van het voertuig zijn, een foto van een reparatie aan een auto, een uitstapje, etc. Daarnaast zijn ook documenten als nummerbewijzen/rijbewijzen welkom.

Een lidmaatschapsbewijs van de KNAC of ANWB, een oude garagerekening (aankoop reparatie etc.), een contract van een huurauto, een stallingovereenkomst etc. Kopieën zijn uiteraard ook van harte welkom’.

Een fraaie oldtimer

De eerste motorrijtuigen en hun registratie

Op het moment dat de auto zijn intrede in ons land doet, blijft dit verschijnsel nog diverse decennia uit beeld in de dorpen Winsum en Obergum.

In eerste instantie kon je met een gemotoriseerd voertuig zonder kenteken rijden.

Dit veranderde in 1898 toen paardloze voertuigen (benzine-electrisch en door stoom aangedreven) en motorfietsen op kenteken gezet moesten worden.

Op dat moment werd er een landelijk systeem bedacht, dat simpelweg uitging van een nummer (officieel heette dit “vergunning voor een motorrijtuig”). Bij deze vergunning kreeg je, na aanvraag, ook een rijbewijs. Beide waren persoonsgebonden.

Vanaf 1 januari 1906 moest dit systeem veranderd worden ten gevolge van het feit dat het aantal op naam gestelde motorvoertuigen aanzienlijk was toegenomen. Er werd een combinatiesysteem van provinciegebonden letters en cijfers ingevoerd. Dit zou tot midden jaren '50 van de vorige eeuw blijven bestaan. Overigens had Amsterdam een eigen registratiesysteem. De provincie Groningen kreeg de letter A toegewezen. Zo reed Winsumer Hindrik Heerema in 1906 rond met het nummer A262.

Motorisatie in Winsum en Obergum

In het tijdschrift *De Auto*, dat werd en wordt uitgegeven door de KNAC (Koninklijke Nederlandse Automobiel Club), stond vroeger vermeld aan wie een nummerbewijs en rijbewijs was uitgereikt. Natuurlijk werd daarbij ook het kenteken geplaatst dat bij die persoon hoorde.

Zo heeft Philip Bothof uit Winsum de vroegste motorrijtuigenbezitters, te weten P. de Vries, B. Emmelkamp, G.J. Hoeksema, R. de Jonge, Hindrik Heerema, Pieter Heerema, Berendinus Reinders, Folke Posthuma, D. van Aste van Zijl, s. Alderts, E. Huizinga, G. Sikkens, P. Heerema, M.W. van Weerden, J. Heerema en T. van Weerden teruggevonden.

Uit Obergum kwam P. Kersaan, die eveneens een motorrijtuig op naam had staan.

Dus

Hebt u informatie over bovenstaande mensen en hun voertuig(en) (periode 1906-1919), dan vernemen Philip en wij die graag van u. Ook van andere Winsumers/Obergumers die voor de tweede wereldoorlog een motorvoertuig bezaten, willen we graag meer weten.

Mocht het merk van de (vracht)auto, die u op de foto heeft staan, voor u onbekend zijn, dan zijn wij in de meeste gevallen in staat te achterhalen om wat voor merk het gaat.

Kortom, schroom niet, duik uw fotoalbums en schoenendozen met oude foto's in en help daardoor mee een bijdrage te leveren aan het vastleggen van de voertuig-historie van Winsum en Obergum!

*Mede namens Philip Bothof,
De redactie.*

¹ Jacques Tersteeg, 'Een stenen bank bij de Nicolaaskerk van Obergum', in: *Infobulletin Winshem* 14 (mei 2009), nr. 1, 11.

W W W e e t j e s

Kom met je schatten naar Wierdenland!

Het museum Wierdenland te Ezinge is gestart met de voorbereidingen van de tentoonstelling 'Schatkisten'. Het is de bedoeling dat iedereen die een 'schat' bezit, die te maken heeft met wierden, deze in kan brengen voor de tentoonstelling. Het gaat daarbij om bodemvondsten, maar ook om de mooiste foto, een schilderij of beeld. Misschien gaat het zelfs om een lied of een stuk muziek, mits gevangen in een kist.

Het museum hoopt door de organisatie van deze tentoonstelling de liefde voor dit kustgebied zichtbaar te maken. Schatten kunnen heel verschillend zijn, maar als iemand een object als zijn of haar schat kenmerkt zal de ziel van het object zeker verwondering bij toeschouwers teweeg brengen. Verwondering is het begin van leren en verdienen, de kerntaak van het museum.

Vragen over het project kunnen telefonisch worden gesteld op 0594 – 621524 of worden gestuurd aan info@wierdenland.nl.

De tentoonstelling 'Schatkisten' zal plaatsvinden van 30 november 2009 tot en met 5 april 2010, dat is Paasmaandag.

Het museum is geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zaterdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur. Alleen op 1 januari is het museum gesloten.

Vlasfabriek

De foto in het december-nummer 2006 van Infobulletin-Winsum toont (vanaf de molen De Vriendschap) een prachtig panorama van een oostelijk deel van Obergum, met het Winsumerdiep, de spoorbrug, het scheepvaartverkeer, de voormalige vlasfabriek (met pijp) en een locomotief met wagons richting spoorbrug; achter (oostelijk van) de spoorbaan de boerderij "Actief" van A. van der Veen en de boerderij van de fam. Harkema (thans Sportschool Veldwijk). Voor nieuwe lezers – maar gemakshalve ook voor alle lezers – is de panorama-foto in dit

blad weer opgenomen. De vlasfabriek, daterend uit de negentiende eeuw was rond de eeuwwisseling in 1900 eigendom van de heer Berend Hayo Harkema. In de fabriek werd vlas, dat in ruime mate in de omgeving werd verbouwd, verwerkt.

In 1917 diende Harkema bij de gemeente Winsum een aanvraag in om de beweegkracht in de fabriek, toen nog bestaande uit een stoommachine, te wijzigen in elektrische beweegkracht. Er moest ook toen rond 1900 hard worden gewerkt voor het dagelijks bestaan. Maar toch werd er op een gegeven moment (waarschijnlijk omstreeks 1905) tijd gevonden om vóór de fabriek een foto te maken van de medewerkers die in de fabriek hun brood verdienden. Enkele kinderen van medewerkers mochten ook op de foto.

Op de foto staan (onder voorbehoud van vergissingen) de volgende medewerkers en kinderen:

Achterste rij, staand van links naar rechts: Pieter Huitsing, Lammert Hofman, Marten de Vries, Hendrik Haan, Kornelis de Vries, Jo Hofman, Berend Haan, Jaap Bos en Klaas de Vries (met een hond op zijn arm).

Tweede rij: opzichter Siebrand Veenstra, Klaas Veenstra Gzn., Jan Veenstra, Berend Lijnema, Jan Knoops, Karel Slinkman, Kars Kaspers, Clara Mus, Pieter Slinkman, Fetje Brander en Aaf de Graaf-Knol.

Derde rij: Geert Huitsing, Eize Huitsing, Anne Bolt, Siebrand Brink, Hendrik de Vries, Jan Huitsing, Koos Harkema en Menne Harkema (deels zichtbaar).

Op de voorste rij liggend van links naar rechts: Meisner, Steenvoorn, Teeuwes Hop en Danhof.

De foto is genomen vóór de noordgevel van de vlasfabriek, die er toen nog anders uitzag.

In 1919 werd namelijk door D. Woltijl (die de gebouwen kocht van de familie Harkema) een woning in de fabriek aangebracht, waardoor de noordgevel een verandering onderging. De gemetselde bogen in de gevel verdwenen. Ook werd de fabriekspijp die westelijk van/bij de fabriek stond (en op eerstgemelde foto te zien is) afgebroken. Later kwamen de gebouwen in het bezit van de familie Kwant (eerst Fokke Kwant, daarna zijn zoon Willem Kwant en daarna diens zoon Fokke Kwant.)

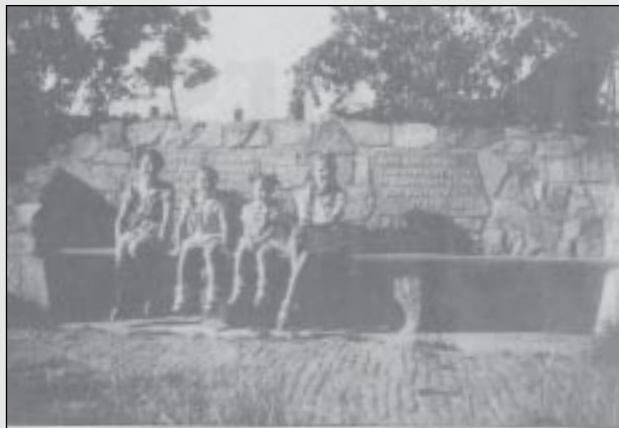
In 1979 vonden Fokke Kwant en Erik Bierling elkaar zakelijk. De schuur (voormalige vlasfabriek) werd afgebroken en op dezelfde plaats werd een bedrijfsloods gebouwd voor het timmerbedrijf van Bierling, terwijl aan de Onderdendamsterweg twee woningen werden gebouwd. Voordat de loods werd afgebroken maakte men nog een aantal foto's van de toenmalige situatie, die ook in dit blad zijn afgedrukt.

Joh. Huitsing

Het stenen bankje bij de Nicolaaskerk van Obergum

In ons vorige Infobulletin Winshem drukte ik een foto af van een, reeds lang verdwenen stenen bank bij de Nicolaaskerk van Obergum, die mij door mevrouw Friedle Nolle uit Nijmegen, dochter van de vroegere dominee F.A. Nolle van Obergum, vriendelijk ter beschikking was gesteld.¹

Hoewel ik al meer dan vijfendertig jaar in Winsum woon, waarvan ook enige tijd op het Kerkpad, was me dat bankje

Mysterie rond bankje Obergum

Door Jean-Paul Taffijn

WINSUM » Gezocht: stenen bankje dat in de oorlogsjaren bij de Nicolaaskerk van Obergum stond. De historische vereniging van Winsum is een zoektocht gestart naar de bijzondere bank, die werd gemaakt van de brokstukken van de beroemde Boog. Die brug tussen Winsum en Obergum werd op 10 mei 1940 opgeblazen door het Nederlandse leger in een poging de Duitse

opmars te stuiten.

Historicus Jacques Versteeg van de vereniging wist tot voor kort niet eens van het bestaan van het bankje. "Ik kwam toevallig een foto tegen op een Nijmeegse zolder, bij de dochter van dominee Nolle, die voor de oorlog in Obergum vooring. Ik was stomverbaasd. In Winsum zijn wel mensen die zich het bankje nog kunnen herinneren." Geen van hen kan vertellen wat er met het zitmeubel is ge-

beurd, noch wanneer het uit het straatbeeld is verdwenen. Versteeg zoekt antwoorden. "Het is een interessante kwestie, vooral vanwege de geschiedenis van de stenen. Ik ben heel benieuwd of er nog iemand is die weet waar het bankje is, of wat er mee is gebeurd."

Twee ingemetselde stenen sierden de bank destijds. Zij kunnen een goede aanwijzing vormen in de zoektocht naar het bankje. Op de linker steen

stond te lezen: Deze bank is gebouwd uit brokken zandsteen van de bekende Boog, opgeblazen in de vroege morgen van 10 mei 1940. De rechter plakkaat is duidelijk ouder dan de bank. Die vermeldt namelijk: Deze beplanting is aangebracht door de hervormde jurgel van Obergum. 13 april 1940.

Mensen die iets weten over de verdwenen bank, wordt verzocht contact op te nemen met de historische vereniging van Winsum via infogwinshem.nl.

'Bank van Boog ligt bij grof vuil'

Door Robert de Roo

WINSUM » De Historische Vereniging in Winsum kan de zoektocht naar het bankje dat ooit naast de Nicolaaskerk in Obergum stond, smaken. Klaas Kracht (73), jarenlang werkzaam bij de gemeente Winsum weet zeker dat de bank ergens tussen 1970 en 1980 is verwijderd, omdat de brokstukken uit elkaar dreigden te vallen. "Het bankje, opgebouwd uit stukken steen, ademtstig van de op 10 mei 1940 door het Nederlandse leger opgeblazen Boog van Winsum, is geweest bij de ruïneert belang. Niemand die er in die dagen belangstelling voor had", weet Kracht.

De gemeente Winsum maakte de oorklog bewust mee. "Op de ochtend van die 10de mei werden we 'v. morgens' gewa-

De Boog op een vooroorlogse Ansichtkaart.

doore met bouwmateriaal die op de raan tikte en ons vertelde dat we op moesten staan, omdat de oorlog was uitgebroken. Later die dag gingen we met de spoorbrug als de Boog de lucht

in. Wij woonden precies ertussen in en de klap was zo hard dat de ramen er bij ons uitbleven, overal lagen zakparmen op het gras, het was een grote chaos.

Maar Kracht was ook getuige van het aanbrengen van de sprengeladeren op de Boog. "Het gebeurde al een dag voor de Duitse invasie. Ik lag toen lang in de Boog naar school en onder de Boog lag een praam met Nederlandse soldaten, die aan de brug bezig waren. Het viel me op, gewoon dat ze daar aan het eten waren. Pas veel later besefte ik dat ze die toes die explosieven al moeten hebben aangebracht."

De Boog werd snel herbouwd en nog in de oorlog werd van de brokstukken van de oude Boog een bankje gebouwd. Uitgever dertig jaar later is dat bankje dus afgebroken, zonder dat er ooit een baan naar kraakte.

In zo verduwen de restanten van de oude Boog bij het grof vuil.

haar vriendje/vriendinnetje het eerste kusje gegeven. Sommigen wisten zelfs wie de bank had gemetseld, maar de precieze datum van afbraak? Tja?

Vreselijk leuk al die reacties, en ook vreselijk interessant te zien hoe de herinneringen van mensen, gelukkig maar mischien, heel selectief en subjectief zijn.

Enkele dagen later verscheen in hetzelfde Dagblad het hiernaast afgedrukte artikel.

Klaas Kracht, oud medewerker van de gemeente Winsum, die mij, als Westersstraatgenoot al wel eerder op het spoor had gebracht van oude sporen, kwam met de wat teleurstellende oplossing.

Jammer toch? 'Niemand die er in die dagen belangstelling voor had'.

De bank werd ten tijde van de restauratie van de Nicolaaskerk, in 1971 of 1972, afgebroken (mededeling van medebestuur lid Berend Raangs) en op de gemeentelijke stortplaats aan de Schouwerzijlsterweg gedumpt, met letterpanelen en al. Wellicht liggen die daar nog ergens onder de grond.

Hoe zorgvuldig ging men om met het verleden? En hoe zorgvuldig nu?

Jacques Tersteeg.

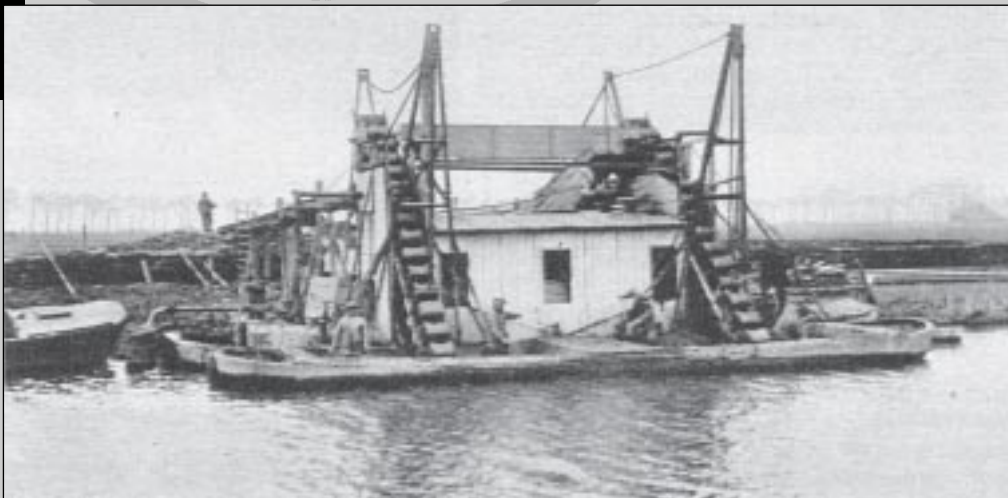
¹ Jacques Tersteeg, 'Een stenen bank bij de Nicolaaskerk van Obergum', in: *Infobulletin Winshem* 14 (2009) 1, 11.

Winsumerdiep

Begin dertiger jaren van de vorige eeuw is deze foto genomen en geplaatst in het weekblad *Het Noorden in Woord en Beeld*. De foto toont het Winsumerdiep (zowel de straat als het kanaal heeft die naam). De straat is pas aangelegd als onderdeel van de uitvoering van het uitbreidingsplan, dat eind twintiger jaren begin dertiger jaren werd gerealiseerd. Het huis geheel links is enige tijd geleden afgebroken in het kader van de realisering

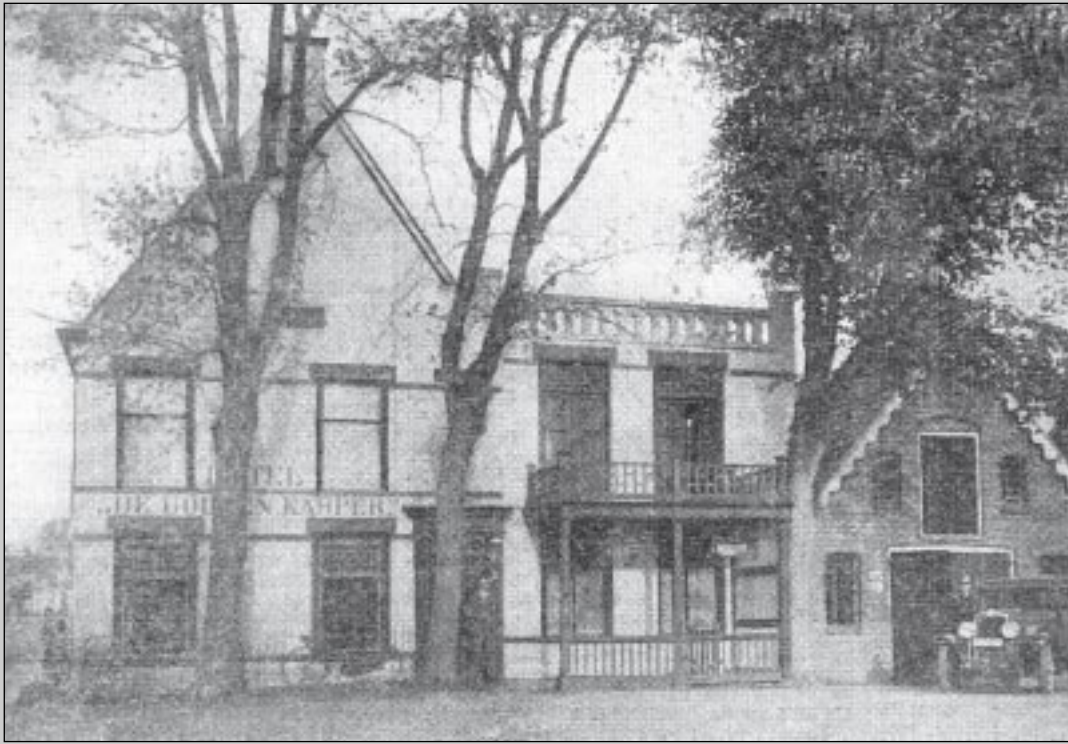
van het zogenaamde "Boogplan" c.q. lokatie Sennema. Het onderschrift bij de foto in het genoemde blad luidt als volgt: "Goud kieken ! Ain neie streek bie 'n old loug! 't Is 'n foto bie Winsum-Obergum en let ons zain hou het doar bie 't oetbraidingsplan al meer en meer allernuverste hoezen komen. Wie stoan nait op olle boog, moar op zien neie kameroad over 't daip: op de neie betonbrogge."

In 2008 is het winsumerdiep uitgebaggerd. De bagger werd via buizen naar een depot aan de provinciale weg ten zuiden van Winsum getransporteerd. Ook in het jaar 1927 is er gebaggerd. Bij de getoonde foto in *Het Noorden in Woord en Beeld* stond dit onderschrift: "Het uitbaggeren van het kanaal Onderdendam-Winsum is in volle actie. De bagger lost men uit de pramen op de velden, waar hij droogt tot bruikbare mest of ophooging van dijken enz."

Op deze foto uit 1927 wordt gewerkt aan de bouw van de brug over het Winsumerdiep, in verband met de aanleg van de provinciale weg. Volgens het onderschrift bij de foto bestaat het zgn. bovendeck uit gewapend beton. In mei 1940 werd deze brug, evenals de Boog, door Nederlandse militairen opgeblazen, in verband met de inval van het Duitse leger. Kort daarop werd de brug hersteld. In 1960 is deze brug vervangen door een nieuwe. Tevens werd ernaast een brug gebouwd voor het langzame verkeer.

De Gouden Karper

Op deze foto is het horecabedrijf "De Gouden Karper" aan het dorpsplein afgebeeld. De foto is van 1929 en stond in het *Nieuwsblad van het Noorden*. Sindsdien is er veel veranderd. De bomen zijn verdwenen en het stratenpatroon ervoor is gewijzigd. In de schuur rechts is nu "Toby's Pub" gevestigd. Blijkens de muurankers is herberg De Gouden Karper in 1581 gebouwd. Daarvoor stond er op deze plaats ook reeds een logement. Volgens het bijbehorende onderschrift werd hier op 11 juni 1579 een vergadering gehouden van de Ommelander edelen met Graaf Rennenberg, stadhouder van Stad en Lande van 1576 tot 1581.

Op 20 juni 1928 hield de Jagersvereniging "Het Noorden" op het sportterrein aan de Schouwerzijlsterweg te Winsum de jaarlijkse wedstrijd kleiduijschieten. Op de foto hieronder staan het bestuur van de vereniging en de deelnemers. Op de foto rechts de jury, zittend aan een caf tafeltje, om de schietresultaten aan het papier toe te vertrouwen. Wie de winnaar is geworden vermeldt de geschiedenis helaas niet.

P. Noord

Uitgave ter gelegenheid van Open Monumentendag 2009 'Winsumer dorpen op de kaart' nog steeds te koop

Ter gelegenheid van de nationale Open Monumentendag 2009, die dit jaar als thema had 'op de kaart', werd op zaterdag 12 september jl. door wethouder Johan Steen van het college van B&W van Winsum in Museum Wierdenland te Ezinge het eerste exemplaar van het boekje, getiteld *Winsumer dorpen op de kaart*, overhandigd aan mr. C.J. Krebs uit Zuidhorn, voorzitter van de Stichting Folklingestraat Synagoge te Groningen.

Het prachtig vormgegeven full colour boekje (40 bladzijden) is een uitgave van de gemeente Winsum, die tot stand kwam in samenwerking met de gemeentelijke Erfgoedcommissie, de Stichting 'Een Joodse Erfenis' (werkgroep Tikoën), VVV-Lauwersland en het Museum Wierdenland te Ezinge.

Het boekwerkje beoogt in de eerste plaats een aantal geselecteerde historische kaarten en plattegronden te laten zien van voormalige deelgemeentes, dorpen, buurtschappen en bijzondere plekken binnen de huidige gemeente Winsum. Tegelijkertijd gingen op Open Monumentendag 2009 ook de culturele activiteiten van start, die door de werkgroep Tikoën in het kader van de voorgenomen restauratie van de synagoge in de Schoolstraat te Obergum gedurende het gehele komende jaar worden georganiseerd. Tijdens de voorbereidingen besloten de organisatoren de handen ineen te slaan.

Aan de hand van een, door Tikoën vervaardigde route (voor fiets en auto) langs Joods erfgoed in de gemeente Winsum uit het begin van de negentiende eeuw, die bijna langs alle dorpen voert, kunt u via enkele oudere en jongere kaarten nader kennis maken met geografische, maar ook allerlei historische bijzon-

derheden ter plekke. De route voert u vanaf het Museum Wierdenland in Ezinge achtereenvolgens door de dorpen van de voormalige vier deelgemeentes van Winsum, te weten Ezinge, Adorp, Winsum en Baflo. Per te bezoeken dorp of buurtschap worden in het boekje achtereenvolgens de route zelf, het verhaal rondom het Joodse erfgoed ter plaatse en de oude kaart of kaarten beschreven.

De oude kaarten werden geselecteerd en beschreven door Jacques Tersteeg. De Joodse erfgoedroute werd samengesteld door de leden van de werkgroep Tikoën, Erna Bakker, Willy Lemstra en Jan Regtien. De 'huisvormgever' van de Historische Vereniging Winsum-Obergum, Jaap Stevens, verzorgde de fraaie layout van het geheel.

***Winsumer dorpen op de kaart* is momenteel nog te koop bij het VVV-Lauwersland te Winsum en in het Museum Wierdenland te Ezinge. De prijs bedraagt _ 2,50.**

De redactie.

Lezingencyclus rond Winsumer synagoge november/december 2009, opgave via www.jacobijnenhuis.nl

Historicus Stefan van der Poel ging als een van de eersten met raad en daad achter de plannen voor restauratie van de Winsumer sjoel staan en stelde een bijzonder lezingenprogramma samen voor vier zondagmiddagen (aanvang 15.00 uur) in het najaar van 2009. Het betreft een serie van vier lezingen rond markant Joods leven in Noord-Nederland. De lezingen worden gegeven in het Jacobijnenhuis in Winsum, waar tevens een kleine expositie wordt gehouden. Uitzondering hierop is de lezing op 8 november, want die vindt plaats in de Obergumer kerk. Daarbij vindt namelijk ook een optreden plaats van het '4 Mei'-Projectkoor met Gronings repertoire. Bovendien staat er op 29 november nog een excursie op het programma naar de Groninger synagoge in de Folkingestraat.

In de lezingencyclus staan vier Joodse levens centraal. Levens van bekende en minder bekende mensen die tezamen een beeld geven van de mogelijk- en onmogelijkheden van Joods leven in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw. Het betreft reconstructies op basis van soms spaarzame gegevens, waarbij met name de drijfveren van de persoon in kwestie centraal staan. De lezingen kunnen ook afzonderlijk worden gevolgd. De sprekers zijn respectievelijk: Stefan van der Poel, Wout van Bekkum, Mirjam van Hijum en Eelko Hooijmaaijers. De inleiders hebben gezamenlijk toegezegd dat de opbrengst van deze bijzondere lezingencyclus ten goede zal komen aan de restauratie van de Winsumer synagoge. Het programma luidt als volgt:

01-11 Isaac van Deen (1804-1869)

Welke rol speelde het Jodendom binnen het leven van deze eerste Joodse hoogleraar in Nederland? Als fysioloog onderzocht deze zoon van een opperrabbin de werking van het zenuwstelsel.

Stefan van der Poel is historicus en als universitair docent werkzaam aan de RuG.

Tekening door J. Kaiser

08-11 Jaap Meijer (1912-1993)

Dichter, Groninger, historicus, leraar, rabbijn, zionist en querulant: Jaap Meijer was het allemaal. Veelzijdig en onuitstaanbaar. Een poging alsnog orde aan te brengen in dit getroebleerde leven.

Wout van Bekkum is hoogleraar Semitische talen en culturen aan de RuG.

Als extra Gronings accent brengt het 4-Mei-Projectkoor drie gedichten van Saul van Messel - ofwel Jaap Meijer - ten gehore, op muziek van Frank Deiman, resp. In synagoge-deunen, Staarfhoes en Bie langs (d.d. 15-02-1944).

22-11 Etty Hillesum (1914-1943)

Het verstoorde leven, onder die titel zijn haar dagboek aantekeningen postuum gepubliceerd.

Hoe mens te blijven in een wereld die streeft naar je vernietiging? Welke innerlijke wereld plaatst Etty tegenover de verschrikkingen die haar omringen?

Mirjam van Hijum is psychologe en werkzaam in de Geestelijke Gezondheidszorg (Drachten).

29-11 Rondleiding synagoge Folkingestraat

Deze rondleiding zal worden verzorgd door beheerder Marcel Wighers en historicus Stefan van der Poel.

13-12 Jacob Israël de Haan (1881-1924)

Zijn moord in 1924 te Jeruzalem is nooit opgehelderd. Maar welk verlangen dreef deze vrijgevochten homoseksuele dichter en onderwijzer naar deze verre stad?

Eelko Hooijmaaijers is historicus en verbonden aan het Piter Jelles Gymnasium te Leeuwarden en het Centrum voor Midden-Oosten aan de RuG.

Werkgroep Tikoën & Jacobijnenhuis

Pedicura

*gediplomeerd voetverzorgster
aantekening diabetische voet
hotstone-massage
voetreflexzonetherapeute
massage-therapeute
en stoel shiatsu*

fennie braad
nieuwstraat 48
9952 ej winsum

06 - 20 43 78 49
behandeling op afspraak

Winsums Verleden

Winshemer Dubbel Gebeide Graengenever
literkruik 21.99

**Slijterij Guikema
Gall & Gall**

www.slijterijguikema.nl

Hoofdstraat W.7 9951AA Winsum

tel. 0595 - 444032

*Al bijna een halve
eeuw van Winshems
historie hét adres voor
tapijt ende gordijnen
ende rest*

Hijkema
VLOEREN EN RAAMDECORATIE

...daarvoor gaat u naar
binnen

G. Reindersstraat 2 9951 CC Winsum tel 0595-441584

Hoofdstraat W13 te Winsum

0595-444322

*Herberg De Gouden Karper,
één van de oudste horecabedrijven van
Noord-Nederland, ademt nog
steeds de sfeer van weleer.
U kunt smakelijk en gevarieerd
eten in ons eetcafé*

De Gouden Karper

Herberg De Gouden Karper waar de gast nog koning is.

Herberg De Gouden Karper

Hoofdstraat W5 9951 AA Winsum Tel. (0595) 44 14 26

Everts - Winsum

Aannemings- en grondverzetbedrijf

Schouwerzijlsterweg 12
9951 TG Winsum
Tel. 0595 - 44 31 30
Fax 0595 - 44 46 06
www.evertswinsum.nl

... als het grondig moet !

***Grote en kleine
machines voor
elke klus !***

Vraag geheel vrijblijvend naar onze mogelijkheden !

Uitvoeren van werken:

- Grondverzet t.b.v. bouw en particulier
- Aanleg van drainage en rioleringen
- Aanleg van beschoeiingen en steigers
- Opritten, bestratingen

Levering van:

- Zand, teelaarde, grind, slakken
- IBA systemen en septictanks volgens lozingenbesluit
- Betonplaten, grasblokken, betonklinkers

Wok, Grill en Specialiteiten Restaurant

“Happy Family”
全家福酒樓

Winkelcentrum Obergon 7-9
9951 HL Winsum Tel./fax 0595-441591

Univé voor een hypotheek naar uw hart

Univé Noord-Groningen

Hoofdstraat West 5, Uithuizen, 0595-432825

Ranumerweg 2, Winsum, 0595-441767

Mijn Makelaar Noord-Groningen

Hoofdstraat West 5, Uithuizen, 0595-405040

www.unive.nl

www.mijnmakelaar.nl